

DAN BOTTA

CAZUL BLAGA

BUCUREȘTI / 1941

DAN BOTTA

CAZUL BLAGA

B U C U R E Ş T I / 1 9 4 1

Se spune că Philoctetes, fiul lui Pean, însoțind în drumul ei spre Troia expediția acheiană, fu mușcat la picior de un șarpe. În van fură descânțece, lustrații și unsori. Rana aceasta — în care un zeu închisese o aprigă maledicțiune — rana aceasta cruntă, putrezi.

Duhoarea ei se întindea până departe. Și gemetele nefericitului Philoctetes, imprecățiile și strigătele sale, împiedicau plinirea sacrificiilor, a libațiilor și a datinelor sacre.

Rămăși sub imperiul unei patime atât de mari, mulți începură a lua îngânările lui Philoctetes drept formule profetice și strigătele sale lugubre drept imnuri venite dela zei.

Rătăcirea aceasta era cu atât mai gravă, cu cât Acheii se aflau, pe atunci, în luptă — pe viață și pe moarte — cu Troienii...

Spre a feri pe Achei de un pericol — cu zeii să nu-și întorcă fața dela ei — Ulysse luă asupra-și o sarcină care nu-l privea, dar pe care o duse la capăt în numele interesului comun. Infruntând ponosul și insulta, luă cu sine, în insula Lemnos, pe nefericitul Philoctetes și, în timp ce dormea, îl părăsi acolo, pradă oribilei sale afecțiuni.

O EROARE: SPAȚIUL MIORITIC

*Vino acum aicea, iscusitule în basne
Simioane și teaca minciunilor Misaile,
vino zic aicea și te uită la Români
și lăcuitorii Volohiei, pre cari voi basna
bolind și minciună născând, ca pre bure
ții fără sămânță, de ieri de alaltăieri
ii faceți!*

DIMITRIE CANTEMIR

După ce, într'un articol al său, mă acopere de injurii, domnul Lucian Blaga avea eleganța de a mă invita la o desbatere asupra «vastei» sale filosofii.

Luând în serios funcția profetică, cu care e investit de cronicarii literari, domnul Blaga «profețizează» că nu voi putea susține o desbatere cu domnia sa, firește, din lipsa mea de «pregătire».

Această profecie, cu concursul domnului Blaga, se va realiza din plin. Nimic nu mă poate îndupleca să mai ating opera domniei sale.

Pe domnul Blaga l-ași fi uitat de mult. «Gloria Spațiului Mioritic» — ca să folosesc un termen care-i e drag — nu mă interesează. Nu «insomniile» mele, nu «invidia» mea au provocat pe domnul Blaga. Opera sa putea dormi în pace. Ci eu am fost cel provocat.

Nu se cade să invoc numaidecât divinitățile sale domestice: «Orizonturile subconștientului» și «Planul psihologiei abisale», spre a-i aminti ac-

---

«Îndrăznesc să fac o profetire» — acesta era termenul exact: «dacă d. Botta s'ar angaja la o discuție pentru care eu sunt gata, sunt sigur că va sfârși prin a recunoaște că nu are nici pregătirea, nici competența de a discuta asemenea lucruri».

țiunea pe care, înainte de orice reacțiune a mea, o întreprindea împotriva-mi. Se pare că, sub presiunea propriei sale fantasme, domnul Blaga mă vedea revendicând pretutindeni paternitatea «mioriticului» său.

Și iată că în zilele acestea apropiate, primesc o scrisoare dela un prieten comun, (Octav Șuluțiu este numele său), în care sunt prevenit că domnul Blaga adună «probe» împotriva mea, că pune la cale o acțiune judiciară, și sunt invitat, într'un chip prietenesc dar peremptoriu, să mă explic.

Am scris atunci, în ultimul moment la tipografie, nota care urma să servească fără rezerve scopurilor sale agresive, notă pe care domnul Blaga — probabil din modestie — nu o reproduce integral. «Viziunea mistică a frumuseții românești, — spuneam — deslegată de noi din apele materne ale Thraciei, a cunoscut pe lângă marele public, sub numele bizar de „teoria mioritică“ (dela frumosul cuvânt românesc *mioriță*, *mioră*), o favoare excepțională. Istoricii literari vor avea să desbată fenomenul acestei teorii, înfățișate lumii sub forma unor opuri de dificilă doxă germanică, și pe care literatorii, cari i-au făcut faima, au împus-o cu argumente extrase tot din modestele noastre lucrări».

În locul tribunalului judiciar, domnul Blaga a preferat pe acela, mai inclinat în favoarea sa, al opiniei publice și, în lungi coloane de gazetă, a însoțit apariția notei mele cu strigăte de un mare

patetism: «Opera mea», «avutul meu», «cercetările mele», «ideile mele» !

În aceste coloane, domnul Blaga nu s'a sfiit să califice reacțiunea mea, dictată de un elementar simț al onoarei, drept «și obraznică și lașă» și s'o denunțe, în termeni care-i sunt atât de proprii, drept «nerușinarea cuiva care s'a întărâtat».

Cum aceste procedee literare sunt cu desăvârșire străine de mine, acest domn va avea să răspundă neapărat, pe altă cale, de insultele pe care le-a rostit.

În preambulul unuia din aceste articole, domnul Blaga desfide, așa dar, adevărul când afirmă că n'a dat urmare fantasmei de care se știa persecutat, și pe care a descris-o atât de bine, în stilul său de filosof al Stilului: «Deoarece *subsemnatul* sunt părintele unei cărți cunoscute sub titlul Spățiul Mioritic care în adevăr s'a bucurat în unele cercuri de o favoare excepțională, d. Dan Botta îmi va da voie să mă simt vizat de notița sa. Aceasta, din nefericire, *cu atât mai mult cu cât* sunt informat de *prieteni comuni de ai noștri*, că d-sa, de la o vreme, *umblă din om în om*, pe la cafenele și pe la redacții, susținând cu disperare, că Lucian Blaga... și... așa mai departe: *a se vedea* notița citată mai sus». (Punctele de suspensiune, ca și expresia eliptică din multe puncte de vedere, aparțin citatului. Noi am subliniat numai eleganțele de stil).

Nu pot decât să resping cu desgust o atare infamie. Eu nu umblu prin cafenele, eu sunt străin de redacții. Oricine mă cunoaște poate mărturisi

pentru mine. Și desfid pe domnul Blaga, adunătorul de «probe», să-mi numească trei oameni cari, în acest vast univers, au putut obține dela mine, într'un decurs de mai mulți ani, o mărturie în defavoarea Spațiului Mioritic, deși ar fi fost firesc să-mi exprim amărăciunea înaintea unei opere exaltate sub ochii mei, pentru motive provenite în mare parte din lucrările mele, unei opere care s'a impus, așa dar, printr'un *qui-pro-quo*. Cine, într'adevăr ar fi putut acorda credit unei teorii demonstrate de domnia sa cu argumentele cele mai grotești?

Dar cu aceasta — cum spune domnul Blaga — «problema își lărgeste considerabil talpa». Nu numai talpa, ci și pielea. Intr'adevăr, după ce descoperise faimoasa formulă a Spațiului Mioritic — «deal-vale» și «vale-deal» — rămânea domnului Blaga să demonstreze influența ei asupra fenomenului românesc. Existența acestei influențe, constituie argumentele sale, fundamentale mioriticului său. Ele au și fost expuse de autor cu o monstruoasă aparatură de termeni — deși, în general, sunt lucruri angelice. Unul din ele — principalul — e faptul că versul popular românesc se constituie invariabil «din silabe accentuate și neaccentuate una câte una», conform ritmului «deal-vale» și «vale-deal». Acest argument prezenta o singură dificultate: el era valabil pentru poesia tuturor popoarelor de pe pământ. Domnul Blaga nu s'a sfiit totuși să le anexeze spațiului său, deși mai târziu, într'un articol în care îmi arunca în

batjocură epitetul de «imperial», am înțeles că imperialismul îi repugnă.

Domnul Blaga se preuala apoi de argumentul analog al așezării caselor la șes, unde ritmul «deal-vale» este reprezentat — spune domnia sa — «de intervalul verde al ogrăzilor și al grădiniilor puse ca niște silabe neaccentuate între case». Iată, așa dar, și aici, ordinea mioritică dominantă: «deal-vale» și «vale-deal», «cu toate că — ne lămurește autorul — aci ordinea în *chestiune* ar părea *deplasată* și fără sens».

Intr'un studiu publicat în Sociologie Românească, domnul H. H. Stahl, eruditul cercetător al realităților noastre sociale, demonstrase că această așezare este exclusiv «mioritică», și fără rost practic, sau precum spune domnul Blaga «deplasată și fără sens», numai pentru cine nu cunoaște ce este un sat românesc. «Călătorul grăbit — continuă domnul Stahl — se poate mulțumi cu o explicație abisală și cu o argumentație prin petiție de principii, dar studiul atent ne arată că nu există ceva mai rațional, mai regulat, mai armonios potrivit cu împrejurările geografice, cu felul de traiu și mai ales cu sistemele sociale ale obștiilor românești, decât așezarea satelor noastre... Neamul, realitate biologică și spirituală, măsură și regulă a organizării sociale, împarte satul într'un cadrilaj juridic pe care apoi casele se așează sistematic și riguros determinate. Cine studiază un asemenea sat cu răbdare, are prilejul să cunoască una din cele mai admirabile dovezi de dreaptă

cumpănire, unul din cele mai atent puse la punct-sisteme de viață socială».

Alt argument al domnului Blaga pretinde că așezările păstorești de pe culmile de deal reprezintă ritmul mioritic «vale-deal». Ele nu reprezintă de cât «deal». Ca să reprezinte și «vale», era necesar să fie așezate și în vale. Infipite cum sunt pe umeri de deal, ele reprezintă până la marginile lumii, nu teoria mioritică ci — precum s'a spus — necesitatea de a pune la îndemâna oilor un spațiu ca să poată paște iarbă.

Ultimul său argument se raporta la casele de țară: Orizontul spațial — pretinde domnia sa — împiedică expansiunea lor «fie în plan, fie în înalt». Cu alte cuvinte, casa de țară nu e nici înaltă, nici întinsă, e o casă de proporțiuni modeste, o biată casă de țăran. Relația necesară, însă, dintre această ordine de mărime și schema ondulată a spațiului domniei sale, zace încă nedeslegată în tenebrele Genezei. Se poate presupune însă că domnul Blaga a ținut să anexeze spațiului său, cu acest argument, toate casele de proporțiuni modeste cari sunt, desigur, cele mai numeroase pe pământ.

La data când punea fundamentele teoriei sale domnul Blaga nu concepușe încă argumentul său cel mai solid, acela pe care s'a fundat o anexă a Spațiului Mioritic — Geneza Culturii și Sensul Metaforei — asupra căreia mi-am abătut privirea în chip cu totul întâmplător. El constă din evo-

care a unor întâmplări din copilărie, sub garanția «discului de ceară al celei mai fidele memorii».

Este un argument foarte bun, chiar infailibil, întrucât acela care-l contestă riscă două perechi de palme. El se enunța așa: «Ne luăm voie să evocăm o conversație între copii. Nu o inventăm pentru a broda literatură pe marginea ei, ci o reproducem de pe discul de ceară al celei mai fidele memorii... Încă odată, scena s'a petrecut întocmai. N'am împodobit-o cu nici un detaliu imaginar. Ne aducem desăvârșit de bine aminte».

Pasă de mai zi ceva!

Nu acestea au făcut însă din Spațiul Mioritic fermecatul covor aerian, covorul care a depus pe domnul Blaga pe treptele Academiei. Nu, ci în fața acestei detestabile penurii, cronicarii literari, fanaticii unei cariere care creștea sub ochii lor, folkloriștii de bibliotecă, au extras din studiile mele argumentele pe care le puteau extrage. Și în confuzia aceasta de izvoare, au început să se raporte la thracism.

Să nu încerce o diversiune domnul Blaga revendicând pentru sine, în termeni de o confusiune maladivă, faptul de a fi deschis în 1921 «o zăriște pe linia sângelui nostru ancestral». Domnia sa a declarat categoric, în Spațiul său Mioritic, că s'a ferit de «speculații în preajma unor elemente de situație istorică precum daciismul, slavismul, romanitatea». Observați, vă rog, nu eleganța expresiei, ci ordinea în «preajma» căreia sunt citate aceste — ca să zicem așa — «elemente de situație istorică». Această ordine dacă nu este cea

istorică, este de sigur cea de importanță — ordine ostilă și tradiției, și numelui, și conștiinței acestui popor.

Formulele dacice ale plasmii românești, eu le-am considerat irevelante. Pe urmele întâilor istorici ai acestui pământ, pe cari i-am interpretat nu prin intermediul străinilor, pe urmele marilor filologi, un Philippide, un Densușianu, am revendicat pentru Româanism, patrimoniul integral al Thraciei. Căutând în mitologia greacă, în tragedia greacă și în misteriile dela Eleusis, vestigiile geniului thracic, le-am raportat la ceea ce mi s'a părut esențial în poezia noastră populară. Am descoperit o serie de analogii. Thracismul acesta ne revine integral prin tradiția Romei. Am opus afirmației Slavilor din Peninsulă, afirmația tradiției romane. Am semnalat în poporul românesc centrul de energie spirituală a Răsăritului.

Nu aceste lucruri l-au interesat pe domnul Blaga. Domnia sa este — am și constatat — un om de știință exactă. Domnul Blaga nu poate deduce primatul poporului românesc printre vecini — al acestui popor care, născut din sinteza thraco-romană, e înconjurat de toate puhoaiile Stepei — «din lipsă de material documentar». «Din lipsă de material documentar — scrie domnia sa — trebuie să facem abstracție de toți vecinii, și mai ales de problema în ce măsură acești vecini au fost contaminați de duhul spațiului nostru». Ca om de știință, domnia sa e implacabil, alături de oamnei de știință: străini, de națiune slavă sau turanică, străini, de tradiție occidentală, denigratori

interesați ai istoriei noastre. Domnia sa vorbește despre poporul românesc ca despre o vietate inconștientă, domnia sa a inventat chiar un termen special spre a numi această vietate: «buretele anonim». «Buretele anonim — scrie domnul Blaga — al unei populații care nu voia în nici un chip să se lase antrenată de istorie» — (Spațiul Mioritic, pag. 189). Domnia sa a rostit cu privire la istoria noastră de repetate ori cuvintele: «veacuri de robie», «vieață anistorică», «boicot al istoriei», «retragere din istorie», «quasi-istorie». Tot domnia sa a afirmat de dragul mioriticului său, ceea ce nici un Român n'ar fi cutezat să afirme — absența noastră totală din istoria Transilvaniei: «Așezarea Ungurilor — scrie domnul Blaga — apăsări pecenege și cumane, au zădărnicit apoi din nou manifestarea acestui potențial istoric, pentru încă o mie de ani în Transilvania». (Spațiul Mioritic, pag. 191).

Viața vegetativă, etnografică, pasiv-organică pe care ne-o recunoaște el, o împărtășim doar cu triburile africane. «Simțul nuanței» și «discreția» artei noastre populare, despre cari domnul Blaga vorbește atât de inspirat, sunt locul comun al manualelor de artă populară de pe Continent. Dincolo de ele domnul Blaga nu distinge nimic. Motivul legendei meșterului Manole — «motivul baladesc» zice domnia sa — în care se pot descifra, elementele idealismului thracic, motiv existent astăzi doar pe aria străveche a poporului românesc — nu ne aparține: «Bulgarii, Sârbii, Românii, Albanezii, Secuii, îl numesc al lor și fiecare neam își

apără cu gelozie paternitatea. Ceea ce e naiv — exclamă acest om de știință exactă — de oare ce motivul are o vârstă geologică». Deoarece motivul are o vârstă geologică, omul de știință exactă nu poate deduce transmisiunea lui prin aceia cari sunt autohtonii? Plecând invariabil dela ceea ce spun alții, domnia sa aderă cu satisfacție la formulele consimțite «unanim» de critica noastră literară (?) și analiza folklorică (?) după cari Miorița cuprinde străvechi motive păgâne. Domnia sa va demonstra apoi imperturbabil că aceste motive sunt creștine. Domnia sa mai știe că «unii dintre cercetătorii noștri» acordă acestei balade «o semnificație runică, adică o semnificație cu sensul pierdut». (In graiul comun cuvintele «sens» și «semnificație» sunt sinonime. In idiomul domnului Blaga aceste cuvinte sunt asociate spre a sublinia tocmai lipsa oricărei semnificații). Ceea ce știe precis domnul Blaga este însă analogia propusă de «un învățat», dintre Miorița și o monstruozitate africană: «Omorul ritual al regelui». «Omorul ritual al regelui — explică domnul Blaga cu pana sa de zile mari — a fost descoperit de etnologi ca un *foarte străbun* obicei la anumite triburi central-africane. Interessant e că acești regi, care se știau dinainte condamnați omorului ritual, manifestă o împăcare cu moartea care amintește pe a ciobanului din Miorița». Domnul Blaga declară însă că nu se poate ocupa «mai de aproape cu această chestiune», și renunță, nu fără părere de rău, la aceste delicii de canibal: «Oricât de ispititoare ar fi o discuție asupra interpretări-

lor lansate — continuă domnia sa — ne abținem dela un exercițiu polemic care ne-ar abate de la preocuparea principală». La Universitate însă, înaintea tineretului Țării, domnul Blaga se poate deda fără teamă exercițiilor sale predilecte. El poate face acolo și cele mai subtile speculații asupra identității «magice» dintre membrii tribului Borofo, papagalii roșii și poporul românesc...

Acest filosof al «mioriticului», ridicat pe scut în numele țărăniei noastre creatoare, beneficiar al foamei de spiritualitate românească, manifestă într'adevăr, în orele sale de liberă expansiune, un despreț doctoral pentru țărani. Întâiul său articol de injurii închinat mie poartă titlul de necrezut: «Hazul țărănesc al imperialului Dan Botta», unde «țărănesc» este, cum se vede, un nume de ocară. Autorul acestei vulgarități pline de «haz», domnul Lucian Blaga, membru al Academiei Române, mi-a aruncat mie epitetul de «balcanic».

Cutremurat în adâncul fibrei mele, mă întreb cum s'a întâmplat că o atare impostură, o ajustare de citate deprimante, un delir de locuri comune, au fost lăzate să officieze atât de aproape de altarele Patriei.

Ca agent al Freudismului în România și al mai multor confuzii de ultimă oră, domnul Lucian Blaga fusese autorul a numeroase lucrări filosofice pe cari, până atunci, nimeni nu le luase în serios. Cum se explică această spontană converșiune operată de Spațiul Mioritic? Focnea de românism, dorul de a descifra secreta entitate românească, plebea urbană care-și caută izvoarele,

care-și simte, în fine, rădăcini, acestea toate nu sunt rațiuni suficiente. Să căutăm și altceva în Spațiul Mioritic decât umilele sale fundamente. Să căutăm ceea ce nu poate fi, printr' o determinare naturală, propriu domnului Blaga: sentimentul participării la viața frenetică a spațiilor, sentimentul destinului, sentimentul cosmic — ardoarele din somnolența filosofală a operei sale.

Acestea au făcut din Spațiul Mioritic un mit. Pe acestea, cu multă modestie, le revendic pentru mine.

Dialogul filosofic, Charmion sau despre Muzică, pe care l-am publicat în Gândirea (Octombrie 1934 — Mai 1935) le exprima în toate paginile sale.

În fragmentul publicat în Martie 1935, relevam chiar în Miorița — «cântarea păstorului thrac» — mărturia, de o energie fără seamăn, a funcțiunii cosmice a destinului, relația lui cu armonia sferelor, solidaritatea spațiilor în Moarte. Scriam între altele:

«Moartea ca și palpitul mării concordă cu astrii, cu ivirea amicală a lunii. Ci nimeni n'a exprimat mai viu conștiința acestei solidarități a spațiilor în moarte decât Thracii hyperboreeni.

«Sub Septentrion, acolo unde mari paseri stymphaliene își scutură neprihănitul fulg, moartea e — Herodotos însuși a spus-o — semnul unei participări la eudemonia lumii.

«O nuntă se petrece între păstorul thrac și făptura de lujer a Morții...

«Eu însumi am ascultat pe un năier rostind cântarea păstorului thrac. El spunea — și în glasu-î

se topeau imense și barbare nostalgii — de aceea nuntă care cutremură stelele:

Că la nunta mea
A căzut o stea...

«E limpede că undeva, între spațiile lumii, în flora imensă a creației, e un astru care închide suma de raporturi a sufletului meu, esența formelor mele. Un gest sau un cuvânt al meu, poate provoca un desastru, sau liniști o mare învolburată a substanței. Gesturile mele se răsfrâng». *

Două luni dela publicarea acestui fragment al meu, domnul Blaga face să apară în Gândirea — Mai 1935 — un articol intitulat «Spațiul Mioritic», în care domnia sa desbate în legătură cu Miorița «solidaritatea» — termenul există — «sufletului românesc cu spațiul», care de astă dată este «mioritic». E drept că domnul Blaga adaugă imediat că această solidaritate are un caracter — luați seama — «astupat». Aceasta probabil, ca să nu ne spună de unde a luat-o.

Urmează acest pasagiu care nu este decât dezvoltarea școlară a temei puse de mine:

«El e solidar cu acest spațiu, cum e cu sine însuși, cu sângele său și cu morții săi.

---

* Relev faptul că ideile evocate în acest fragment formaseră de mult obiectul preocupărilor mele. Integrate într'o mai largă perspectivă, ele fuseseră expuse, la începutul anului 1934, în cursul a două cuvântări la radio — cuvântări ale căror titluri sunt indicative: «Frumosul Românesc» și «Sentimentul destinului în poesia populară».

«Când cântă, se întâmplă să iasă la lumină acea solidaritate ca în acel suprem cântec, care s'a moștenit din veac în veac, și în care moartea pe plaiu e asimilată în tragica-i frumusețe cu extazul nunții:

Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și păltinași,
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii.

«Sentimentul destinului propriu sufletului popular românesc s'a întrepătruns, cu plasticizări și adânciri reciproce de perspectivă, cu orizontul miotic».

De unde a putut lua domnul Blaga, dincolo de confuzia primordială a tuturor termenilor săi, ideia acestei solidarități a sufletului cu spațiile, ideia raportului necesar dintre destin și spații dacă nu din «melodioasa sterilitate» — este ceea ce domnia sa îmi acordă atât de generos — a prozei din Charmion?

Stadiul cunoștințelor sale despre Miorița, domnia sa, din imprudență, ni l-a desvăluit întreg. L-am inventariat mai sus, conform declarațiilor sale: 1. originea păgână asupra căreia se declarase «unanim» critica literară (?) și analiza folklorică (?); 2. semnificația runică, adică «semnificația cu sensul pierdut» și 3. *last but not least* «Omul ritual al regelui».

Cât despre incapacitatea domniei sale de a defini un element al spațiului «mioritic» prin altă virtute decât prin fastidiosul «deal-vale» și «vale-deal» sau prin «suiș» și «coborîș», avem în Spațiul Mioritic nenumărate exemple. Să luăm două elemente analoge Destinului — Sufletul și Timpul. Iată-le: «Sufletul acesta — și domnul Blaga se ridică sentențios — este ceea ce trebuie să fie un suflet care-și simte drumul euind și coborînd și iarăși suind și coborînd». Această formulă are virtutea supremă de a fi și maleabilă și foarte exactă. Este mai ales impresionant în ea, imperativul mioritic «trebuie». Din cauza lui ne-am așteptat ca și Timpul să i se conforme imediat: «Timpul acesta este ceea ce trebuie să fie un timp care-și simte drumul...», totuși Timpul preferă o formulă mai puțin austeră și devine ceea ce domnul Blaga definește: «un orizont de *avansare* legănată în timp».

Opunem brutal aceste formule oricui ar pretinde vreodată că domnul Blaga era capabil să intuiască singur funcția cosmică a destinului uman.

În Octombrie 1935, apare în Gândirea un studiu al meu «Frumosul Românesc» care, derivat în cea mai dreaptă linie din concepțiile pe cari le exprimasem în *Charmona*, identifica în fenomenul frumuseții românești suflul pantheic al Thraciei: Lumea-Dionysos, corpul fluid al Divinității, unda a-tot-străbătătoare...

Recunoșteam în sufletul românesc — așa cum a fost definit de psihologi — în poesia populară ca și în cele mai înalte expresii ale artei culte româ-

nești, o serie de caractere comune cari, raportate la vechile concepții ale Thraciei se prezentau ca un tot solidar.

Această viziune dionysiană a lumii, o vedeam ilustrată de cei mai mari: Cantemir a vorbit de unitatea vie, ritmică a spațiilor, Conta a propus o teorie a ondulației universale și Vasile Pârvan a filosofat magistral despre energia vibratorie a universului.

Acesta era sensul «viziunii mistice a frumuseții românești» din care domnul Blaga a extras tot ce s'a putut. Despre această formulă a mea, «viziune mistică a frumuseții românești», domnul Lucian Blaga a putut exprima această părere: «pompoase și foarte turburi cuvinte!», chiar domnia sa, autorul tautologiilor, cacofoniilor, galimatiasurilor, semănate din belșug în tot ce am putut cita, autorul unor titluri parabolice cari disimulează niște idei vermiculare, dacă nu o vacuitate desăvârșită, autorul «valorilor polare sau de sferă latitudinară», al «valorilor vicariante», al «categoriilor abisale ca factori canalizatori», al «valorilor terțiare» și «accesorii», al «amfibismului conștiinței», și al «legii nontransponibilității». (Am citat tabla de materii a unui op care n'are 200 de pagini).

Sub textul «Frumosului Românesc» am crezut oportun să semnez — cu câtă amabilitate — teoria spațiului «mioritic», ca teorie ondulatorie, deși ea nu reprezenta corpul dionysian, fluxul de energie al lumii, ci o schemă intelectuală, un «simbol spațial», caricatura «deal-vale și vale-deal». Am

scris acest lucru în josul paginei, întrucât pe autorul ei, atât de prețuit în cercurile Gândirei, eu personal, nu l-ași fi putut cita niciodată alături de Cantemir, Conta și Pârvan. *

Astăzi, domnul Blaga declară că n'a cunoscut această notă, (vom vedea cât de bine a cunoscut-o!) această notă care constituie, după domnia sa, întâia mea tentativă de a-l «expropria». Nimic mai inexact. Singurul lucru pe care l-ași putea recunoaște este că în spiritul ei transpare vag ideia pe care mi-o făceam despre domnul Blaga la apariția întâiului său articol. Ceea ce domnul Blaga a întrevăzut însă foarte bine în litera acestei note este ceea ce numește «tonul ei de falsă modestie». Ar fi fost și foarte greu să fiu într'adevăr modest cu domnia sa.

În articolele sale de injurie, domnul Blaga, nu fără abilitate, a pus întreg accentul pe această schemă «vale-deal», ca și cum ar fi fost singurul lucru pe care-l puteam revendica. Domnul Blaga a demonstrat, plin de teribile imprecății, că teoria sa . fost schițată încă din 1930 și mă-a citat o proză în care, într'adevăr, caricatura spațială exista. Se puteau recunoaște acolo, în legătură cu doina ro-

---

* Iată și textul acelei note :

«Ideile expuse aici au făcut obiectul a două cuvântări — *Frumosul Românesc* și *Ideia destinului în poezia populară* — rostite la radio către începutul anului 1930. Le-ași fi lăsat poate uitării, dacă magistrulul essay al domnului Lucian Blaga, *Spațiul Mioritic*, relevând ritmul ondulatoriu al spațiului românesc și punând în lumină funcția lui creatoare de stil, n'ar fi adus indirect o confirmare palidei mele intuiții».

mânească, și termenii tehnici azi atât de faimoși de «suiș» și «coboriș», și chiar un argument coregrafic în favoarea tezei sale încă embrionare, argument pe care, pentru valoarea sa comică excepțională, mă simt dator să-l reproduc: «Dansul nostru — scria de pe atunci domnul Blaga — este dansul lent al unui om care suie și coboară, CHIAR ATUNCI CÂND STĂ PE LOC».

Citându-mi aceste lucruri, cari au incontestabil aerul de familie al acelora pe cari le cunoaștem, domnul Blaga ne vorbește, drapat în cea mai nobilă pudoare, despre «cercetările» sale: «cercetările mele — insistă domnia sa — cari și-au găsit încoronarea în Trilogia Culturii, în cele trei opuri (sunt și citate) atât de accesibile studenților mei dar dificile pentru mintea d-lui Botta».

Cât de trivială era însă ideia unei relațiuni între configurația spațiului și un cântec — «doina» dela care a purces domnul Blaga în 1930 — ne spune însuși autorul în articolul-program al Spațiului Mioritic: «Ni se va răspunde — scrie domnia sa cu multă abilitate — că întrucât punem în ecuație un cântec cu un orizont, nu facem decât să stabilim ceea ce de atâtea ori s'a făcut aiurea».

Ideia de a pune în ecuație nu un cântec și un orizont, ci o întregă cultură și un orizont, i se pare însă fenomenală. Firește, domnul Blaga n'ar fi putut-o inventa, dacă domnia sa n'ar fi constatat într'o serie de compacte volume — Frobenius, Spengler, Riegl, Worringer — că exista de mult

Reflectând asupra operei tuturor acestora, și bazat pe o serie de laborioase «cercetări», domnia sa

ajunge într'adevăr la concluzia prodigioasă că România se compune din dealuri și văi.

Și pentru a nu fi «expropriat» vreodată de acest «orizont spațial», în fine descoperit, domnul Blaga îl transportă — îl «localizează», e termenul domniei sale — printre epavele freudicene, în «planul psihologiei abisale», domeniul său regalian.

Sentimentul de justiție care mă încearcă se refuză ironiei, dar lucrurile acestea de paupertate intelectuală, de mărunță abilitate, văduve de orice spirit creator, nu se pot expune în alt chip.

Să revenim! În același studiu «Frumosul Românesc», accentuam caracterul religios al acestei solidarități a destinului cu lumea, al acestei participății la viața Myriadelor pe care o relevasem în Miorița. Și scriam:

«Această simpatie între natură și om e atât de plastic exprimată de balada Târsei Alimos, încât versurile ei — închinarea de ospăț a haiducului — îmi apar ca o imensă rugăciune, ca o religioasă cuminecare cu lumea:

Și cum sta de închina,
Codrul se cutremura,
Ulmi și brazi se clătina,
Fagi și paltini se pleca,
Fruntea de i-o răcorea,
Mâna de i-o săruta.

«Iată natura întreagă animată de un suflu divin».

Peste câteva luni dela apariția acestui studiu în Gândirea, — Martie 1936 — domnul Blaga publică în aceeași revistă «Perspectiva Sofianică», a cărei

formulă, relevantă la noi de domnul Nichifor Crainic, aparține întreagă cugetătorilor ruși Florenski și Bulgakow. În paginile Perspectivei Sofianice care constituie, după domnul Blaga, «suprema *anvergură*», domnia sa părăsește — miraculos — regiunile abisale și se așează deodată în lumina Taborului.

Domnia sa distinge de astă dată în poesia populară, în solidaritatea cosmică cu Moartea — al cărei sens ni-l datorează integral — și sensul religios pe care-l semnalasem anterior. Moartea îi apare de astă dată ca «transfigurată, dobândind aspectul *elevat* al unui act sacramental, al unui prolog. Ea e nuntă, unire sacramentală cu o stihie cosmică». Domnia sa citează încă odată finalul Mioriței, în care se recunoaște atât de regretabil mâna lui Alecsandri, final care — în geniul lui pantheic, cu arborii lui antropomorfici, e corespondentul citatului meu:

Brazi și păltinași
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari...

Domnia sa își reia apoi demonstrația, în perfectă simetrie cu mine, și cu propriile mele cuvinte: «Iată natura întreagă transformată în biserică». Pentru circumstanță, probabil, «sufnul divin» din textul meu a devenit «biserica». Nu aceste detalii importă. Ele constituie însă proba eficientă că răpindu-mi ideile, domnul Blaga, fără să vrea de sigur, s'a lăsat răpit de aceste detalii.

Apare așa dar evident că domnul Blaga cunos-

când atât de exact textul meu n'a putut ignora nota care-i era scrisă, nota de existența căreia nu aflase până mai ieri, întrucât — spune domnia sa cu o candoare fără pereche — «mă aflu în străinătate». Subliniez că domnul Blaga se afla în chip permanent în străinătate, investit cu o misiune oficială, și că revista la care colabora atât de asiduu i se trimitea regulat. Domnul Blaga ar fi putut pretinde cel mult că nu-și aduce aminte de nota mea. Deși nici această alegațiune n'ar fi fost valabilă întrucât știu dela prieteni comuni («comuni de ai noștri» cum zice domnul Blaga, și domnia sa, care sub pretextul unor informații de această natură mi-a aruncat atâtea infamii, nu mă poate ține de rău) știu că domnia sa păstrează într'un album, tăiate din ziare și lipite cu o aplicație și o perseverență demne de un adevărat om de știință, toate notulele și informațiile cele mai mărunte relative la doctă sa persoană.

În ciuda tuturor elementelor Mioritei, caracterul ei religios căpăta la domnul Blaga un accent creștin. Domnia sa a și rostit cuvântul «biserică». Mai departe — răpind poporului românesc și geniul acestei legende — domnul Blaga adaugă în stilul său abscons: «potența sofianică a contaminat spontaneitatea creatoare a poporului nostru». Lăsăm la o parte acest lanț de enormități, ca să intrăm într'un labirint de cugetare profundă: «Sofianicul — ne inițiază domnul Blaga — este o determinantă stilistică, cea mai caracteristică a vieții spirituale ortodoxe». Despre viața spirituală ortodoxă, domnia sa știe că e realizată «cel mai

deplin» de călugări. «Pe acești călugări — adaugă domnia sa — nu-i știu numai din romanele dostoiewskicne...» (?) Omul de știință se revelă și acum magnific, exact ca în ziua cea dintâi — *herrlich wie am ersten Tag!*

În ce privește nu ortodoxia românească, ci doctrina creștină în general, domnul Blaga realizează însă «cel mai deplin» tipul de inițiat al doctozilor din altă planetă. Într'adevăr domnia sa citează ca un exemplu de inexactitate cronologică «dar care nu supără imaginația populară» aceste versuri în cari, precum declară textual, «am găsit pe Iisus Hristos localizat în preajma Genezei»...

A făcut Domnul Hristos
Pe Adam foarte frumos.

Iisus e anacronic, așa dar, pe meleagurile Genezei. Înainte de a întreprinde analiza ortodoxiei românești, ar fi fost oportun — credem noi — ca domnul Blaga să consulte și faimoasa operă a conciliului dela Niceia: Crezul.

În articulațiile sale doctrinare, Spațiul mioritic exista. O singură dificultate gravă îi stătea în cale: Eminescu.

Deși autor al unor versuri în cari silabele accentuate și neaccentuate se succed implacabile în ordinea mioritică prestabilită «deal-vale» și «vale-deal» — ordine la care Eminescu participă integral, alături de toți poeții lumii moderne, inclusiv Dante și Shakespeare — titlul Românității noastre nu se lăsase convertit de vocația mioritică a «plaiului». Domnul Blaga a recurs iarăși, atunci,

ca la o carte de magice formule, la ce scrisesem eu.

Studiul meu, *Unduire și Moarte*, apărut mai întâi în *Gândirea* — Noemvrie 1935 — releva relația specific eminesciană dintre aceste elemente, și raporta la «Luceafărul» identitatea orphică — deci originar-thracică, dintre *Unduire și Moarte*, dintre *Dionysos și Hades*. Citez finalul studiului meu :

«De ideia unor ape multe s'a legat totdeauna, la noi, figura purificatoare a Morții. Să nu fie oare permanența aceleiași credințe, a Morții ca o nuntă cu spațiile, ca o trecere în «eternele ape», în substanța dionysică a lumii ? Eminescu evocase și el simpatia dintre *Unduire și Moarte*, dintre ape și «normânt». Și încheiam invocând «Dorul» eminescian :

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Lucească cer senin
Eternelor ape,
Care din văi adânci
Se 'nalță la maluri.
Cu brațe de valuri
S'or atârna de stânci.

Ajuns în posesia formulei, donnul Blaga aruncă peste bord plaiul mioritic — «plaiul, sfântul plaiu» cum se exprimă domnia sa — renunță la tirania schemelor sale, la «nostalgia neînduplecată» a ritmului deal-vale și vale-deal, și afirmă că Eminescu a extras din ape simbolul mioritic spațial: «Acel orizont al spațiului ondulat — scrie domnia sa — specific duhului nostru popular apare *per-*

sonant și foarte insistent în poezia lui Eminescu. E drept că structura orizontică, ondulată, nu e simbolizată în opera lui Eminescu atât prin imaginea plaiului, cât prin imaginea «niării» și a «apei». Unduirea, valurile, legănarea, sunt elemente dintre cele mai frecvente în poezia eminesciană. S'ar putea afirma chiar că poetul recurge hipnotic iarăși și iarăși, la aceste elemente de expresie. Marea nu e pentru Eminescu un prilej de pierdere în infinit, sau un simbol al *dinamicei furtunoase*, cât un simbol al unduirii, al legănării, un simbol al unui anume melancolic sentiment al destinului ritmat interior, ca o alternanță de suișuri și coborîșuri... Structura orizontică a «unduirii» e îmbibată la Eminescu până la saturație de un sentiment al destinului». Tot atâtea cuvinte «îmbibate până la saturație» de o singură idee. Relev, odată cu prezența termenului «unduire» — necunoscut până atunci domnului Blaga — ideea pletorică pe care și-o face despre el. Ca și «mioriticul» din întâiul său articol — care sensibilizează o palidă schemă din 1930 — el este un reflex al studiilor mele.

Contribuția personală a domnului Blaga în acest vast amalgam rămâne, cum se vede, titlul «mioritic» care consumă, într'un hibrid româno-grec, de cea mai antipatică formă pedantă, toate nostalgiile cu cari e încărcată, dela Alecsandri încoace, divina baladă a Mioarei.

Și acum, ajuns la capătul acestei exegeze, un sentiment deprimant mă cucerește. Un tineret întreg e obligat să frecventeze teoriile domnului Blaga. Un tineret întreg e atras în mrejele unor pseudo-

probleme, unor patetice deșertăciuni doctorale, lăsat pradă unui idiom barbar — bulgaro-ugro-franțuz — în care e pierdut definitiv patrimoniul nostru de nobile consonanțe, de severe silabe latine, pentru care au luptat marii filologi ai Transilvaniei.

Iată, am pe masa mea întâiul număr al celei mai tinere reviste: «Contrapunct». Printre lucruri demne de tot respectul, un elev al domnului Blaga scrie despre Colinde. Nimic mai nobil ! Ni se citează însă, pentru a ilustra concepția acestor diafane producții ale poporului românesc, istoria cu totemul tribului Bororo și identitatea, prin substanța magică a totemului, dintre membrii tribului Bororo și papagalii roșii, din cursul dela Universitate al domnului Blaga. Mai departe, ne urmărește un paragraf extras din Spațiul Mioritic — despre «asimilare». Este vorba aici despre procesul de transformare, în spirit popular, a unor teme religioase consacrate, dar aceasta se enunță într'un specimen de teoremă și în termeni de-a-dreptul sufocanți:

«Când în ciuda intangibilității de natură *sacrală* și în pofida sancțiunilor ce le implică orice schimbare a motivului spiritual *autoritativ* și canonic, spiritul etnic procedează totuși la modificarea sau amplificarea motivului, avem de a face desigur cu un fenomen de asimilare».

Și iată, invadată de spiritul grotesc al mioriticului, o pasiune curată pentru lucrurile Tării, iată pierdută în cel mai sinistru dedal, o tânără inteligență românească. Citez: «Faptul că motive re-

ligioase, atât de generale și atât de cunoscute pe planul conștiinței sunt totuși modificate, se datorește unor categorii abisale caracteristice ortodoxismului și românismului și anume: sofianicul și stihialul . . . Dar prin revelarea sofianică receptacolul suferă o transfigurare care în colinde se resimte mai mult asupra naturii . . . Faptul acesta mai poate fi adus în legătură și cu categoria stilistică a stihialului, căci stihialul reduce obiectele concrete la stihia lor. Stihialul vede lucrurile dintr'o perspectivă teocentrică. A vedea pe Petru căruia i se colindă, prin stihia lui, Sfântul Petru, sau pe fiuțul mic, prin Iisus, sau pe cioban prin Dumnezeu, dovedește o puternică năzuință formativă stihială a poporului românesc în acest domeniu al creațiilor».

Aceste false perspective, aceste miragii de bibliotecă, aceste lucruri adunate din cele patru vânturi ale lumii, în timpuri ca acestea în care vigoarea intelectuală, dreapta judecată și desprețul speculațiilor deșarte, singure pot face o națiune puternică, toate acestea desemnează opera domnului Blaga ca un instrument de corupție publică, un pericol social.

DESPRE ALTE INCERCARI DE MISTIFICARE LITERARA

*Adesea se tâmplă, cela ce va
să-și întoarcă bătaia, de două
ori îl bat.*

GRIGORE URECHE VORNICUL

Fusesem obligat să cercetez, sub presiunea unor cumplite injurii, teoria «mioritică» a domnului Blaga, și mărturisisem întristat în articolul meu intitulat «O eroare : Spațiul Mioritic» că nimic pe lume nu mă poate îndupleca să mai ating opera acestui om.

Opera aceasta o știu dedicată pieririi. Molochul acesta îl știu compus din cel mai deplorabil lut. Centrul său de gravitație definde orice echilibru. Dece mi-ași pierde timpul spulberându-l — timpul care vine dela zei ?

Pentru insultele pe cari le rostise, i-am cerut imediat să dea seama. La obiecțiunile mele cari priveau valoarea ideativă a concepțiilor sale, îmi putea opune, cel mult, un detaliu. Arguțiile sale «filosofice», pe cari le știam de crdinul vocalizelor celor mai inocente, eram ferm decis să nu răspund.

Iată însă că, dincolo de orice iluzie și de orice speranță, domnul Blaga compune un nou articol de injurii pentru mine, un articol în care întinde asupra tuturor acuzațiilor pe cari i le-am adus, un văl de sinistre confuzii, o plasă de intrigă și de malversațiuni.

Sunt obligat, cu tot regretul, să intervin.

In articolul său de injurii, domnul Blaga se așază dela început, pe tărâmul celei mai teribile intransigențe. Mitul naționalist al Sângelui îl înflăcărează și-i sporește energia combativă: «Sângele meu — afirmă domnul Blaga — refuză să stea de vorbă cu semi-români în chestiuni de românism !»

Știm cu toții cu câtă ardoare agitatorul «orizonturilor subconștientului» și al «planului psihologiei abisale», importatorul celui mai frenetic freudism, omul Marelui Anonim și al Cenzurei Transcendente, luptă pentru a preserva de orice afluență străină patrimoniul etnicității românești.

Sângele ! Ce-l face oare pe domnul Blaga să pronunțe acest vocabul pentru care un om de știință, ca domnia sa, manifestă în genere cel mai categoric despreț ? Răspunsul este limpede : Spre a înlătura *de plano* o desbatere care nu-i convine.

«Un fapt trist, dar vrednic de semnalat — așa își începe domnul Blaga argumentația : Sângele mixt începe să ridice glasul ! Noi Ardelenii nu obișnuim să acceptăm lecții de «românism» din partea nimănu, cu atât mai puțin din partea unor oameni cu ascendență amestecată ! Despre d. Dan Botta citesc în «Antologia poezilor tineri» că este «corsican prin mamă». Nu pun deloc la îndoială această origină, numai cât «corsican» este un termen pur geografic. Ar fi de dorit să se știe odată precis, și cu documente, ce înseamnă acest cuvânt și din punct de vedere «etnic». Oricare ar fi rezultatul unui atare examen, rămâne ascendența amestecată care vrea să ne dea lecții de românism ! Sângele meu refuză să stea de vorbă cu semi-români în chestiuni de românism !»

Să ne reculegem puțin, după aceste rânduri diafane. Să admirăm, în tăcere, procedura elegantă, frumusețea morală a omului care le-a scris !...

Totuși omul acesta — care se declarase «gata» să discute cu mine — contestase, într'o proză hilară, formulările mele privind poporul românesc. Pe unele, chiar, le revendica pentru sine — dacă am putut înțelege bine idiomul său particular. Eu am răspuns obiecțiilor sale, punând în paralel concepția mea și a lui. Lecții de românism, așa dar, eu nu i-am dat, deși el pune în cumpănă poporul românesc cu «membrii tribului Bororo», deși el a descoperit doar pe ultima treaptă a zoologiei, printre bureți, un termen de comparație demn de poporul românesc : «Buretele anonim — scria domnul Blaga — al unei populații care nu voia în nici un chip să se lase antrenată de istorie» (Spațiul Mioritic pag. 189). Nici când a calificat trecutul de glorie al acestei țări cu termenii : «veacuri de robie», «vieață anistorică», «boicot al istoriei», «retragere din istorie», «quasi-istorie», eu n'am dat acestui om lecții de românism. Nu i le-am dat nici atunci când a mărturisit în termeni categorici, absența noastră totală din istoria Transilvaniei, (Spațiul Mioritic, pag. 191), deși pentru a respinge aceste calomnii, acest val de hidoasă infamie, nu e nevoie să fii român, nici măcar semi-român. E destul să fii filo-român.

Nu sunt prea mulți oamenii cari i-ar fi putut da, totuși, «lecții de românism» dela înălțimea unui «sânge» ca al meu. Imi pare rău că sunt obligat să invoc, printre abjecții, atâtea lucruri pentru

mine sacre. O fac însă fiindcă domnul Blaga calcă eroic pe urmele unor alți calomniatori ai mei.

Tatăl meu, venit în «Țară» sub amenințarea închisorilor maghiare, se trăgea dintr'o familie care purta, din 1579, titlul nobiliar de Botta de Cernești, titlu pe care străbunul meu l-a căpătat «pentru credință și destoinicie în luptă»: *ob fidelitatem et dexteritatem in bello*. Ramuri diverse ale familiei mele au obținut confirmarea acestui privilegiu nobiliar, dela principii autonomi ai Transilvaniei, în 1599, 1609, 1674. (Cf. Ioan cavaler de Pușcariu, *Familiile Nobile Române*, Sibiu 1899).

Mai autentică decât acest titlu, e noblețea țărănească a familiei mele de străvechiu caracter voevodal. Teodor Botta din Cernești este atestat într'un document din 1560 ca voevod peste o regiune din Chioar, care cuprindea Cerneștii, Poiana Botizului, Lăpușul și Berchezul. (Cf. V. Meruțiu, *Județele din Ardeal*, Cluj 1929).

La Copalnic Mânăștur, din apropierea Cerneștilor, de unde a purces tatăl meu, se află și astăzi testimoniile acestor vrednicii îndepărtate.

«Noi Ardelenii», domnule Blaga, în sângele căroră zace, așa dar, un principiu de energie istorică, nu putem concepe ca cineva să nege atât de ușor ființa istoriei noastre.

Domnul Blaga are — am văzut — cuvinte de despreț pentru porțiunea «corsicană» a sângelui meu. Domnul Blaga, cel care constată în legenda Mioriței nu știu ce analogii cu practicele «unor anume triburi central-africane», domnul Blaga care cultivă, așa dar, aceste afinități româno-central-

africane, cum poate considera cu despreț sângele meu corsican?

În concepția unui popor care se revendică, de secole, dela colonii italice, dela sângele italic — concepție ilustrată de nostalgia Italiei, la toți marii creatori ai Școalei transilvane — acest sânge e un titlu de mândrie. Dacă mi-e permis să invoc un exemplu ilustru, ași putea cita pe Alecsandri, care deși afirma cu mândrie o descendență venețiană, nu era mai puțin un mare, un autentic Român.

Nu voi prezenta, firește, «documentele» pe cari le pretinde domnul Blaga. Mă voi mărgini să afirm o descendență corsicană. Îl previn, însă, că în domeniul acesta, al insinuărilor calomnioase, mai mult decât în alt domeniu penal, *actori incumbit onus probandi* — îi revine personal sarcina de a proba. «Documentele» să și le procure singur. Eu sunt în drept să consider ca pe ultima abjecție, pe acela care, fără documente, încearcă, prin insinuări perfide, să arunce o pată asupra mândrei mele vieți.

Datorez, cu acest prilej, domnului Blaga, o informație de ordin, ca să zic așa — cultural: Termenul «corsican» nu este, cum crede domnia sa, «un termen pur geografic». El exprimă o realitate etnică elementară: poporul italic al Corsicanilor care a suferit în cursul secolelor — ca și poporul românesc — influența puternică a culturii bizantine... Ofer domnului Blaga și acest amănunt pe care-l ignoră: termeni ca «francez», «spaniol», «italian» sunt termeni pur geografici. Ei desemnează, sub raport etnic, conglomerate de popoare...

În schimb, însă, poporul românesc între toate popoarele romanice are privilegiul de a forma o desăvârșită unitate etnică. Cine spune de exemplu: «Noi Ardelenii», fie numai cu intenția de a solidariza în jurul unor mărunte calomnii, o modestă clică de gazetari bucureșteni, acela folosește un «termen pur geografic» fără nici un substrat etnic, și fără un substrat spiritual real. Și revendicând numai pentru «noi Ardelenii», simțul onoarei naționale, acela — mai ales dacă împrejurările i-au conferit un loc exponențial printre Români — săvârșește cel puțin o inconștientă.

Plecând dela considerațiile sale atât de joase, în ce privește originea mea geografic-corsicană, domnul Blaga se ridică până la regiunea în care domnesc Ideile, și formulează o judecată de valoare asupra unor scrieri ale mele: «Modul particular al d-lui Botta de a-și afirma românismul (în perspective imperiale) nu e un mod românesc, și se explică doar prin acel proces psihologic al compensației căruia îi cad jertfă tocmai cei atinși de un prea știut complex de inferioritate».

Recunosc patima denigratoare, criticismul congenital și lipsa de credință pe cari acest om le abate în orice discuție asupra poporului său. Nu e nevoie să cunoști istoria acestui popor, nici formele vieții sale de stat, nici elementele concepției sale de cultură, ca să deduci că acest popor are tradiții «imperiale». E destul să privești pe o frescă, portretul unui voevod. El e acolo în vestmântul somptuos al Basileilor, și poartă pe frunte înflorita cunună a Comnenilor, a Paleologilor... Aceste tradiții, doar un prost le poate nega.

Dar fiindcă domnul Blaga a formulat o judecată de valoare, pe baza originii mele, îmi permit și eu una în ce-l privește pe el. Cunoasteți desigur, profilul ateist al operei sale, caracterul cel puțin protestant al ficțiunilor sale «terminologice». Știți desigur, că în opera domnului Blaga, Domnul Dumnezeu e numit, cu un nume de tradiție caragialescă: Marele Anonim, iar Pronia divină, degradată de pragmatismul cel mai trist, nu este altceva decât Cenzura Transcendentă. Domnul Blaga s'a născut — pe cât știm — în Lanerăm. Dar Lanerăm a fost, în cursul secolului XVII, sediul unei super-intendențe calvine, care activa printre Români, și pe ale cărei urme biserici ortodoxe străvechi s'au prefăcut în lăcașuri de erezie, în centre de propagandă pentru o doctrină aservită, apoi, cu totul naționalismului maghiar! Nu vi se pare că Marele Anonim și Cenzura Transcendentă se explică prin acest «complex»? Că aerul lor protestant e legat de tradiția locului?

Cu aceste întâmpinări de principiu, trecem la cuprinsul propriu zis al obiecțiunilor domnului Blaga. Sunt acolo, printre aluzii elegante la «strugurii acri», «dinții strepeziți», «capcaua pe care singur și-a întins-o», «obiceiul rău» care «nu se vindecă de grabă» — lucruri menite să-l așeze în stina tuturor atât de sus — câteva afirmațiuni grave în legătură cu originea acestei desbateri. Iată cum le prezintă domnul Blaga: «In 1935 d Dan Botta își revendica față de *subsemnatul* prioritatea viziunii spațiului ondulat, într'o notiță publicată în «Gândirea». In primăvara acestui an a revendicat în «Dacia», în termeni și mai categorici, paternita-

tea ideilor din «Spațiul Mioritic». Pus în fața unui document literar, prin care dovedeam că ideea fundamentală a studiului meu am formulat-o cel puțin patru ani (1930) mai devreme decât d-sa, d. Botta, încurcat din cale afară, răspunde cu injurături și deplasează toată chestiunea dela esențial asupra unor detalii fără de prea mare importanță».

Toate acestea pot părea valabile cui nu cunoaște câteva detalii. Și faptul de a le omite, constituie pentru domnul Blaga un titlu de vădită rea credință.

Liber este domnul Blaga să creadă că am putut revendica, în 1935, în Gândirea, paternitatea Spațiului Mioritic într'o notă în care subliniam cât de mult articolul său inițial «confirmă» ideile mele. Cât de mult le «confirmă» este demonstrat de rapturile practicate, chiar în acel an, printre ele.

Am arătat, în articolul meu precedent, că nota aceea era produsul unei extreme amabilități față de cineva care propusese — fie și în caricatură — o teorie ondulatorie, cineva pe care nu-l puteam cita în textul meu, alături de Cantemir, Conta și Pârvan.

Oricum ar fi, spectrul meu vindicativ, ca și spectrul unei conștiințe nu prea clare, începând cu acel an fatidic — 1935 — l-au torturat fără preget. Domnul Blaga mă vedea revendicând «cu disperare» — așa cum a declarat-o singur — «din om în om, pe la cafenele și pe la redacții», paternitatea opului său. Că revendicările mele erau produsul propriei sale fantazii s'a dovedit din plin. În articolul meu precedent am spus-o foarte lim-

pede: «Nu pot decât să resping cu desgust o atare infamie. Eu nu umblu prin cafenele, eu sunt străin de redacții. Oricine mă cunoaște poate mărturisi pentru mine. Și desfid pe domnul Blaḡa, adunătorul de «probe», să-mi numească trei oameni cari, în acest vast univers, au putut obține dela mine, într'un decurs de mai mulți ani, o mărturie în defavoarea Spațiului Mioritic, deși ar fi fost firesc să-mi exprim amărăciunea înaintea unei opere exaltate sub ochii mei, pentru motive provenite în mare parte din lucrările mele, unei opere care s'a impus, așa dar, printr'un *qui-pro-quo*». Și la toate acestea, domnul Blaga a tăcut.

Din 1935, obsesia domnului Blaga a crescut continuu și în așa măsură încât, în ultimul an, el căuta avid, în vederea unei acțiuni judiciare, «probe» împotriva mea.

Alarmat, probabil, de caracterul febricitant al acestei căntări de «probe», un prieten comun mi-a trimis o scrisoare în care îmi cerea să ofer domnului Blaga o explicație în scris.

Am scris atunci, cu sentimentul responsabilității integrale, nota în care am revendicat tot ce domnul Blaga își însușise dela mine. Am fost provocat, așa dar, să fac aceasta. Și am intrat de atunci în contact — spre întristarea mea — cu această persoană. Și am fost obligat să cercetez cu amănuntul un op care nu mă interesează — cum spune Emil Botta — «nici cât un zarzavat».

Domnul Blaga era obligat să anuntească de toate acestea, ca să poată fi considerat corect. Iluziile noastre în această privință, el le-a spulberat însă, chiar prin aparențele de corectitudine în cari și-a

învăluit demonstrația. El a notat punct cu punct, în articolul său, o serie de obiecțiuni aparente, pe cari le-a respins în așa chip și cu așa mijloace încât oricine compară textele noastre e cuprins de mirare.

Aceste puncte nu coincid, nici pe departe, cu suma de acuzații pe cari i le-am adus. Precizez totuși că în ciuda tuturor sublinierilor sale, aceste puncte nu constituie «alte revendicări» ale mele, «alte încercări de expropriere literară», ci sunt singurele pe cari le-am formulat.

I. Sunt obligat să expun în însuși stilul acestui autor, tema pe care o propune sub această cifră. Iată-o : «D. Botta afirmă că *subsemnatul* am adus în legătură sentimentul destinului cu viziunea spațiului ondulat, numai după ce d-sa a vorbit despre destin și spații în 1934». Urmează un paragraf în care «Subsemnatul» — ca să zicem așa — înconjurat de gloria unor «serate literare», a unor «palpitante discuții» și a unor «foiletoane», prezintă într'adevăr un text în sprijinul cauzei sale. Publicat în 1931, în «marele ziar» *Basler Nachrichten*, textul acesta a fost compus precum ne spune autorul — «în marginea explicațiilor ce le-am dat la o serată literară organizată de *subsemnatul* — domnul Blaga în persoană — și de colaboratorul meu studentul Hauswirth la Basel». Iată acest text : ..«so ist das Raumsymbol der rumänischen Doina die Wellenlinie das ewig unerschöpfliche Auf und Ab einer sehnsüchtigvertrauensvollen, weise-leichtgemuten Hingabe an die Schicksalswellenlinie des Lebens».

Acest text, de stilul german cel mai grotesc, des-

prins din albumul domnului Blaga, »supra căruia am dat în precedentul meu articol amănuntele cele mai exacte, e cu siguranță autentic. Eu personal, însă, nu mă încumet să-l traduc. Domnul Blaga nu se încumetă nici el. Și puțini oameni ar putea s'o facă. Relația pe care o încearcă însă domnul Blaga între Raumsymbolul său și «linia ondulată a destinului vieții» este tot așa de evidentă, în textul său, pe cât e de evidentă relația semnalată de Spinoza între câinele nostru domestic — canis familiaris — și constelația Câinelui din cer. Domnul Blaga e rugat s'o descopere singur și să ne-o traducă și nouă «pre limba proastă românească» — așa cum zice Pravila.

Am încercat — mărturisesc — cu acest text, un sentiment de nespusă satisfacție când am descifrat în el eternul — ewigunerschöpfliche — «suiș» și «coborîș» al domnului Blaga, ca și formula destinului pe care o căutam de mult: «linia ondulată a destinului vieții».

Eu arătasem domnului Blaga că revendic pentru mine ideia pe care o exprimase în legătură cu Miorița: «solidaritatea» sufletului cu spațiul, funcția cosmică a destinului uman. Nu știam ca domnul Blaga să fi încercat o definiție a destinului și fusesem nevoit s'o stabilesc printr'o serie de conjeturi, tocmai spre a demonstra incapacitatea domniei sale de a se ridica atât de sus. Și scriam: «Cât despre incapacitatea domniei sale de a defini un element al spațiului «mioritic», prin altă virtute decât prin fastidiosul «deal-vale» și «vale-deal» sau prin «suiș» și «coborîș» avem în Spațiul Mioritic nenumărate exemple. Să luăm două elemente a-

naloge destinului — Sufletul și Timpul». Și citam definiția sufletului, pe care nu mă pot abține s'o repet: «Sufletul acesta este ceea ce trebuie să fie un suflet care-și simte drumul suind și coborînd și iarăși suind și coborînd». În ceea ce privește Timpul domnul Blaga ne oferea această formulă: «Un orizont de avansare legănată în timp». Încheiam acest florilegiu cu următoarea afirmație: «Opunem brutal aceste formule oricui ar pretinde vreodată că domnul Blaga era capabil să intuiască singur funcția cosmică a destinului uman». Iată că domnul Blaga ne oferă formula căutată, care demonstrează, în grotesca ei simplitate, ceea ce era de demonstrat.

2. Voiu lăsa și de astă dată pe domnul Blaga să-și expună doleanțele: «D. Botta afirmă că subsemnatul am luat dela d-sa gândul de a raporta Miorița la o funcție religioasă, căci d-sa ar fi făcut întâia oară apropieri între balada noastră și misterele orfice, Traci, mitologie greacă, etc. (în acelaș an fatal 1934). D-lui Botta îi opun un text foarte concludent pe care subsemnatul l-am scris în 1931, în «Drumul Nou» (Cluj 27 Mai) sub titlul «Miorița în Elveția». Scriam în acel articol pe larg despre discuțiile ce s'au desfășurat în Societatea etnografică elvețiană; printre altele: «Adâncimea orfică a concepției despre moarte ca a lumii mireasă, a impresionat îndeosebi auditoriul...»

Că producția domnului Blaga a impresionat «în deosebi» auditoriul, nimeni desigur nu poate contesta. Ceeace contest însă, cu ultima energie, este

relația — oricât de vagă — între această producție și ce spusese eu.

Semnalasem într'adevăr, în articolul meu, caracterul de «imensă rugăciune», de «religioasă cuminecare cu lumea» al unui alt poem, Toma Alimos, și imputasem domnului Blaga faptul de a evoca elemente analoge, într'un text analog. Dar așa ceva: «funcție religioasă» în Miorița, pe considerentul că așa fi făcut «întâia oară apropieri între balada noastră și misterele orfice, Traci, mitologie greacă...» n'au afirmat niciodată. Textul acuzațiilor mele e public. Cerceteze-l cine vrea. «Subsemnatul» — ca să-i spun pe nume — se înșeală amar. Înțeleg panica în care se ebate, totuși — să recunoaștem — el putea inventa ceva mai bun.

3. În legătură cu caracterul religios al solidarității cosmice, pe care îl semnalasem în Toma Alimos — pe care domnul Blaga îl semnala după mine, imediat, în Miorița — pronunțam și aceste cuvinte: «Iată natura întregă animată de un suflu divin».

Articolul meu precedent semnala apropierea domnului Blaga de acest text al meu, în aceeași revistă, la câteva luni dela publicarea lui. Ele mergeau mână în mână cu textul meu, într'un crescendo impresionant, până la frază ultimă care se repeta aproape aidoma: «Iată natura întregă transformată în biserică».

Pus în fața acestor texte paralele, «Subsemnatul» n'aude, n'avede. El a priceput cu totul altceva decât noi toți. Iată: «D. Botta a interpretat balada lui Toma Alimos în perspectivă panteistă,

și ne-a vorbit despre «natura întreagă animată de un suflu divin». Un loc comun, în dosul căruia d-sa crede că a descoperit piatra filosofică. Care licean nu cunoaște această arhi-vulgară interpretare panteistă?»

Totuși, în articolul meu se vede limpede că nu subliniez în aceste cuvinte valoarea lor ideativă, ei pun accentul pe identitatea dintre texte: «Nu aceste detalii importă — spuneam. Ele constituie însă proba eficientă că răpindu-mi ideile, domnul Blaga, fără să vrea desigur, s'a lăsat răpit de aceste detalii».

«Interpretarea» mea e — recunosc — lipsită de orice valoare, în schimb «biserica», echivalentul imediat al «suflului divin» din textul meu, «biserica» postulată de «preoți, munții mari» din textul citat al Mioriței, e ceva fenomenal. Despre această «interpretare» a sa, domnul Blaga scoate strigăte înduioșătoare, de caracter strict visceral: «Această idee este a mea, exclusiv a mea !» exclamă el. Am constatat și alte accese de furie posesivă la acest om.

Cât despre «interpretarea panteistă», «arhivulgară», la care «Subsemnatul» crede că m'ași fi dat, ea provine din ignoranța manifestă a sensului unei «interpretări». Nimeni nu face o «interpretare» afirmând — de exemplu — că Spațiul Mioritic e o falsă filosofie și domnul Blaga un creator de confuzii. Ci se mărginește să constate un lucru, în principiu, evident.

4. Am imputat domnului Blaga faptul de a fi recurs la studiul meu «Unduire și Moarte» spre a încorpora pe Eminescu Spațiului său «mioritic».

Relevasem în opera lui Eminescu relația dintre Moarte, înțeleasă ca un prag al jubilației, ca o nuntă cu divinitatea, și Unduire — substanța dionysiană, «eternalele ape» ale Poetului. Legând acestea de sentimentul cosmic al destinului, ajungeam foarte ușor la suma de concluzii ale domnului Blaga și scriam: «Ajuns în posesia formulei, domnul Blaga aruncă peste bord plaiul mioritic — «plaiul, sfântul plaiu» cum se exprimă domnia sa — renunță la tirania schemelor sale, la «nostalgia neînduplecată» a ritmului deal-vale și vale-deal, și afirmă că Eminescu a extras din ape simbolul mioritic spațial». Și citam propriile sale cuvinte: «Acel orizont al spațiului ondulat specific duhului nostru popular apare personant și foarte insistent în poezia eminesciană. E drept că structura orizontică, ondulată, nu e simbolizată în opera lui Eminescu atât prin imaginea plaiului, cât prin imaginea «mării» și a «apei». Unduirea, valurile, legănarea, sunt elemente dintre cele mai frecvente în poezia eminesciană. S'ar putea afirma chiar că poetul recurge hipnotic iarăși și iarăși, la aceste elemente de expresie. Marea nu e pentru Eminescu un prilej de pierdere în infinit, sau un simbol al dinamicei furtunoase, cât un simbol al unduirii, al legănării, un simbol al unui anume melancolic sentiment al destinului ritmat interior, ca o alternanță de sușuri și coborâșuri... Structura orizontică a «unduirii» e îmbibată la Eminescu până la saturație de un sentiment al destinului».

Încă odată, domnul Blaga n'aude n'avede. Și scrie: «D. Botta susține că a arătat în Noembrie

1935 legătura strânsă ce există între ideea de «unduire» și «moarte» la Eminescu. Eu am arătat incidental în Spațiul mioritic (1936) cu totul altceva: anume că viziunea spațiului, a infinitului ondulat, ca o categorie spirituală profund și general românească, și-a găsit o expresie ca o variantă particulară și în opera poetică a lui Eminescu: dovedă e între altele frecvența în această operă a motivului legănării, unduirii, al valurilor mării».

Cuvinte de pomană, confuzii aruncate în serie ca să acopere propriile sale afirmații. El nu arătase «cu totul altceva» decât spune, totuși, propria sa proză.

Și ca să turbure apele în chipul cel mai neptunian și cel mai eolic, pentru ca nimeni să nu poată înțelege nimic și fatidicul său 1930 să triumfe peste tot, el continuă să invoce o serie de lucruri cari n'au cu ceea ce spusesem eu, absolut nici un raport. *

---

* «Aveam tot dreptul să mă refer și la exemplul eminescian, deoarece funcția creatoare de stil a viziunii spațiului ondulatoriu, am expus-o încă din anul 1930 («Simboluri spațiale», în revista «Darul vremii», Cluj). Și încă din 1930 am afirmat spre deosebire de Spengler, că viziunea spațială creatoare de stil este independentă de «peisaj». Infinitul ondulat de care este definitiv legat sufletul românesc putea să aibă ca expresie concretă și varianta acvatică tip Eminescu».

Varianta acvatică tip Eminescu !

Toată «mișcătoarea mărilor singurătate» e cuprinsă, poetic, în această formulă.

Procedeele acesta al cărui singur scop este: «a impresiona în deosebi auditoriul», e frecvent în articolul său. El exhibă cu orice prilej, tot decorul de care dispune.

5. Omul acesta mi-a aruncat cele mai grave injurii, el a rostit, în articolele sale, expresii cari în orice țară, singure, l-ar descalifica. Pe urmele lor s'a ridicat, chiar public, un murmur de profundă indignare. Totuși, omul acesta deschide acest al cincilea paragraf cu afirmația că am acoperit «cu înjurături ideile esențiale ale Spațiului Mioritic». Într'un text citat mai sus, el afirmase, fără scrupule, că i-am răspuns «cu înjurături». Eu cred — de acord cu toți lectorii acelor articole — că domnul Blaga încearcă, de astă dată, mai mult decât o confuzie... Eu am expus «ideile esențiale» ale Spațiului Mioritic, cu seriozitatea pe care o comportau. Și fără artificiile verbale ale domnului Blaga, aceste «idei» s'au acoperit singure, de un irevocabil ridicol.

După ce deschide cu această eroare, explicațiile sale de sub punctul 5, domnul Blaga — mai bine zis «Subsemnatul» ca să schimbăm în renume acest nume care-i e atât de drag — mă arată revendicând «mioriticul» ca un reflex al ideilor mele. Să recunoaștem că acest lucru este exact cu o singură emendațiune, cu care, de altminteri, domnul Blaga pare de acord: odată cu «mioriticul» în sine nu revendic și titlul lui pentru care eu, personal, resimt o invincibilă silă.

Ca să-mi probeze inanitatea acestei pretenții domnul Blaga îmi citează un excurs filosofic al său, tăiat din suplimentul literar al «marelui ziar» Basler Nachrichten, și lipit, cu o aplicație extraordinară, sub data de 20 Decembrie 1931, în albumul asupra căruia cunoaștem — de pe acum —

cele mai prețioase detalii. Iată și acest text : «Despre substratul mioritic al sufletului popular românesc se poate vorbi ca în regiunea germană despre faustesc... Ce e mioriticul ? O anumite atitudine metafizică în fața morții, care-și găsește expresia *tocmai* în balada Mioritei. Moartea e privită ca mireasă a lumii, moartea este o nuntă. Moartea și viața se unesc prin nuntă... În Miorita numai cadrul este baladesc dar acest cadru închide o poemă cosmică, în centrul căreia stă moartea. Moartea e cântată melancolic-extatic, e acceptată cu încredere și cu dăruire încărcată de sentimentul destinului».

Să prețuim dela început rigoarea demonstrației domnului Blaga. El ne oferise adineaori, un citat din același «mare ziar» — citat care ilustra punctul cel mai tenebros al desbaterii noastre, în limba germană. Acum, când ar fi fost oportun să știm cum suna în această limbă nu numai cuvântul «mioritic» pe care domnul Blaga îl formulează pe românește abia în 1935, dar chiar și cuvântul «baladesc», iată că domnul Blaga ne oferă un text românesc.

Mărturisesc a fi fost cu totul nedumerit și de expresia «acceptată cu dăruire» sau «dăruită cu acceptare», expresie care mi s'a părut cu greu posibilă într'un grai rațional. Mi-am dat seama însă de câtă «dăruire», chiar «încărcată de sentimentul destinului», au dat dovadă redactorii «marelui ziar», acceptând o asemenea proză, și am renunțat la orice obiecțiune de principiu.

Ironia mă cuprinde fără să vreau în fața acestor

exemple de penurie morală. Omul acesta îmi oferă ca să justifice rapturile sale — pe cari la urma urmei i le conced și pentru cari-l pot investi, dacă ține, cu titluri de proprietate legitimă — câteva atât de palide îngăimări, încât dacă nu l-ași cunoaște în delirul său injurios, i le-ași accepta pe toate, învins de o nesfârșită milă. Ceea ce spune aici despre Miorița — chiar dacă e apocrif — e atât de sărăcăcios și de umil, ține atât de mult de incapacitatea sa nativă de a formula o idee, încât prin chiar aceste lucruri capătă o pecetie de autenticitate incontestabilă.

6. Sub punctul 6, domnul Blaga scrie următoarea «ideie»: «D. Botta mai afirmă că subsemnatul (acest cuvânt este, incontestabil, numele epic al domnului Blaga) nu cunosc cuvântul «unduire». Nu vi se pare în adevăr îngrijorător aflând dela d. Botta că d-sa a descoperit acest cuvânt? D-sa vrea pe semne să pună sechestru pe cuvintele graiului nostru al tuturor».

Nu vi se pare într'adevăr îngrijorătoare această simulație continuă, această maladivă încercare de a întinde peste tot vălul unor detestabile confuzii? Când am scris că domnul Blaga nu cunoștea, până la un anume studiu al meu cuvântul «unduire», m'am raportat desigur la faptul că el nu se afla în vocabularul său filosofic, unde — slavă Domnului ! — se pot culege cele mai mari curiozități.

Am explicat într'un articol anterior că ideea de unduire, nu mai este o caricatură spațială, un simbol intelectual, ci implică o idee pletorică, un flux de energii în devenire. Și domnul Blaga ma-

nifesta tocmai această idee, atunci când invoca pentru întâia oară, acest cuvânt.

Acestea sunt întâmpinările sale. Acestea sunt — și nu altele — exemplele unei congenitale confuzii, opera unui incurabil creator de tenebre.

În preambulul articolului său, autorul tuturor acestora nu se sfiește să califice drept «incoherențe» și «bâlbâeli» acuzațiile pe cari le-am adus, acuzații la cari răspunde în chipul care-i e atât de propriu.

Înainte de a termina, domnul Blaga îmi evocă suferințele lui Israel în România. E un mod elegant de a provoca, în jurul insultelor sale, solidaritatea acestei seminții. Iată ce spune: «Manifestările și ieșirile atât de penibile ale d-lui Botta nu mi le explic decât prin aceea că d-sa a auzit probabil de noile legi cu privire la exproprierile bunurilor evrești, și și-a închipuit că pe moșiile mele ar fi rost de-un chilipir. Că nu sunt evreu — e desigur un nenoroc pentru d. Botta

Faptul de a nu fi evreu și faptul de a fi literat constituie într'adevăr, pentru cineva ca domnul Blaga, posesorul — precum se laudă singur — al unor «buzunare literare» atât de mari, două «chilipiruri» importante. Ele îi permit să folosească fără teamă procedeele pe cari le ilustrează acest articol, procedee cari — în jungla noastră literară — nu comportă sancțiuni.

TREI SCRISORI

**DOMNILOR PROFESOR N. I. HERESCU
ȘI DR. ION CANTACUZINO**

Iubiți prieteni,

Intr'un articol apărut în «Timpul» din 26 Aprilie, și publicat apoi în «Țara» și «Porunca Vremii», d. Lucian Blaga, comentând o notă inserată de mine în revista «Dacia» îmi aruncă o serie de injurii.

Am scris această notă provocat de d. Blaga. Ea cuprindea «probele» pe cari acest domn le căuta de mult în vederea unei acțiuni judiciare îndreptate împotrivă-mi.

În numărul de Mai al revistei «Gândirea», abia apărut, văd un nou articol al d-lui Blaga în care această reacțiune a mea, dictată de simțul onoarei și al responsabilității, e calificată drept «și obraznică și lașă».

Țin la o reparație integrală a tuturor acestor injurii și vă rog, prietenește, să-mi fiți martori în acest incident atât de trist.

Vă rog să primiți, iubiți prieteni, expresiunea alesele sentimente ce vă păstrez.

18 Mai 1941

Dan Botta

DOMNULUI DAN BOTTA

Iubite prietene,

În executarea mandatului ce ne-ai încredințat, am trimis d-lui Lucian Blaga, în ziua de 19 Mai, o scrisoare rugându-l să ne indice numele persoanelor cu cari putem intra în contact pentru a soluționa incidentul ivit între d-ta și d. Lucian Blaga în urma publicării de către d-sa a unor articole pe cari le-ai considerat ofensatoare.

În ziua de 2 Iunie d. Blaga ne-a trimis o scrisoare pe care, lipsind din București în interes de serviciu, am primit-o abia azi, și în care ne spune referindu-se la art. 75 din «Codul de Onoare» întocmit de Maior Drăghici Iosef :

«Refuz provocarea deoarece au trecut mai mult de 48 de ore dela apariția articolelor mele până la trimiterea scrisoarei dvs. (19 Mai 1941). În adevăr articolele mele au apărut unul în «Timpul» (26 Aprilie 1941) și al doilea în «Gândirea» (care la 16 Mai era pe piață)».

Refuzul d-lui Lucian Blaga de a-și constitui martori, noi nu îl socotim justificat. În adevăr, fără a discuta ce sorie în «Codul de Onoare» al Maiorului Drăghici Iosef, ci referindu-ne la autoritatea necontestată care este «Les lois du duel» de Bru-nneau de Laborie, putem afirma că cererea de reparație trebuie făcută «quarante huit heures après l'instant où le demandeur a subi ou connu l'offense». Iar pentru articole de presă, este firesc ca termenul să nu curgă decât din momentul când d-ta ai cunoscut ofensa.

Așa fiind, nu putem decât să constatăm, cu regret, că d. Blaga refuză să-ți dea satisfacție pe căile Codului de Onoare, și să depunem mandatul ce ne-ai încredințat, rămânând ca să cauți a obține satisfacție pe căile ce vei crede de cuviință.

Primește, te rugăm, iubite prietene, asigurarea sentimentelor noastre cele mai alese.

15 Iunie 1941

N. I. Herescu
Dr. Ion Cantacuzino

**DOMNILOR PROFESOR N. I. HERESCU
ȘI DR. ION CANTACUZINO**

Iubiți prieteni,

Vă mulțumesc pentru sarcina ingrată pe care v'ați asumat-o. Rezultatele ei califică pe adversarul meu.

Cineva care-mi aruncă cele mai grave injurii și se sustrage apoi, fără motiv, dela orice responsabilitate, se așează singur foarte jos pe scara în-sușirilor morale.

Apare așa dar evident pentru toată lumea cine, între mine și el, este «și obraznic și laș».

Vă rog să primiți, iubiți prieteni, expresiunea alesele sentimente ce vă păstrez.

16 Iunie 1941

Dan Botta

ACEASTĂ LUCRARE CUPRINDE
RĂSPUNSUL AUTORULUI LA TREI
SERII DE ATACURI AD HOMINEM
ȘI DE ASERȚIUNI CALOMNIOASE
INDREPTATE ÎMPOTRIVA SA ȘI
TRANSMISE UNUI NUMĂR CONSI-
DERABIL DE ZIARE ȘI PUBLICA-
ȚII PERIODICE DIN ROMANIA.
CUM PARTE DIN PUBLICAȚIILE
CARI AU ACCEPTAT SĂ LE DEA
CURS, LIPSIND DELA DATORIA
LOR, N'AU ÎNTELES SĂ INSEREZE
RĂSPUNSUL CARE LI S'A DAT, AU-
TORUL S'A VĂZUT NEVOIT SĂ-L
PUBLICHE ÎN ACEASTĂ LUCRARE.

BUCOVINA
L. E. TOROUȚIU
BUCUREȘTI

60 LEI